

improvement would be: cadets' positive motivation, self-education and upbringing (their development will depend on maritime establishment material-technical base and the process of organization of education in it) and teachers' skills, knowledge, practical habits, reflexive approach, implementation at professionally-oriented lessons.

Keywords: positive motivation, reflexive approach, self-perfection, professionally-oriented disciplines, self-education, self-upbringing, cadet.

Рецензент: Кохановська О. В.

УДК 378.046-021.68-051:502(09)

Моїсєєв С. О.*

ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ У ПАВЛИСЬКІЙ СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

У статті розкриваються погляди В. Сухомлинського на професію вчителя та специфіку його педагогічної діяльності. Дається загальна характеристика педагогічного колективу Павлівської середньої школи та висвітлюється система роботи з підвищення професійної майстерності вчителів: культ книги; педагогічна рада; психологічний семінар; читання лекцій з наукової проблематики; видання рукописного збірника «Педагогічна думка» і надання учителю вільного часу для відпочинку та самоосвіти.

Характеризується роль адміністрації школи у становленні професійної майстерності вчителів: відвідування та аналіз уроків; вивчення та популяризація педагогічного досвіду; проведення індивідуальної роботи з учителями.

Ключові слова: професійна майстерність учителя, Павлівська середня школа, педагогічний колектив, специфіка педагогічної діяльності, культ книги, педагогічна рада, психологічний семінар, доповіді вчителів, аналіз уроку.

Сьогодні на державному рівні визнається, що система загальної середньої освіти в Україні перебуває в глибокій кризі. Це доводять результати зовнішнього незалежного оцінювання 2015 року, зокрема те, що 10% учнів не склали тести з української мови, 25 % – з математики, 70 % не відповіли на запитання «Коли була підписана угода про асоціацію з Європейським Союзом?».

Отримані результати зокрема свідчать про наявність певних проблем у системі професійного розвитку вчителів загальноосвітніх навчальних закладів, що функціонує в умовах стрімкозмінного суспільства. Саме тому чинна система підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, що реалізується на всеукраїнському, обласному, районному та шкільному рівнях, потребує виважених реформ та ефективної модернізації. З огляду на те, що міжкурсовий період підвищення кваліфікації освітян найбільш тривалий, особливої актуальності набуває переосмислення досвіду Василя Сухомлинського через призму вдосконалення професійної майстерності вчителів на рівні навчального закладу.

Досвід роботи Павлівської загальноосвітньої школи всебічно висвітлено у працях М. Антонця [1], І. Беха [2], А. Богуш [3], О. Петренко [4], О. Савченко [5], О. Сухомлинської [6] та ін. Але, незважаючи на глибину та поліаспектність проведених досліджень, система професійного розвитку вчителя у школі В. Сухомлинського потребує свого переосмислення в контексті сучасних реалій.

Метою статті є висвітлення особливостей системи підвищення професійної майстерності вчителя в Павлівській середній школі.

Директор школи В. Сухомлинський був глибоко переконаний, що професія вчителя – це унікальна, Богом дана професія, яку не можна ні з чим порівняти.

* © Моїсєєв С. О.*

Унікальність педагогічної праці, на думку вчителя, виявляється в таких характерних рисах [7, с. 420]:

1. Педагог працює з найдорожчим, що є в державі, країні, суспільства – з людиною. Від майстерності педагога, його мудрості, таланту, терпіння, любові залежить її життя, здоров'я, розум, характер, воля, громадянське й інтелектуальне становлення, її місце і роль у житті, і зрештою – її щастя. Від учителя значною мірою залежить, чи зможе дитина піднятися до захмарних особистісних висот і справжнього людського щастя, чи залишиться примітивним біологічним індивідом, зорієнтованим лише на власні вузькобіологічні потреби.

2. Кінцевий результат педагогічної праці на відміну від інших професій – наприклад, перукаря, сталевара, хлібороба чи інженера, можна побачити лише в дуже віддаленій перспективі: «...вчителеві треба працювати роки, щоб побачити предмет свого творіння, буває, минають десятиріччя, і ледве-ледве починає позначатися те, що ти замислив», – відзначав геніальний педагог [7, с. 341].

3. На процес розвитку дитини, становлення особистості поруч із благородними, продуманими, відповідальними педагогічними дотиками вчителя впливають тисячі, мільйони чинників, що сприяють як саморозвитку особистості, так і запускають руйнівні програми самознищення людини. Спираючись на свій багаторічний педагогічний досвід, геніальний педагог стверджував: «Місія школи, наше з вами найважливіше завдання, дорогий колего, – боротися за людину, переборювати негативні впливи і давати простір позитивним. А для цього необхідно, щоб особистість учителя найбільш яскраво, дієво і благотворно впливала на особистість учня» [7, с. 420].

4. Для того, щоб ефективно допомагати дитині на непростому шляху самовиховання, учитель сам має бути справжньою особистістю, яка впевнено рухається до акмевершин свого професійного зростання. «Об'єктом праці педагога, – звертав увагу Василь Олександрович, – є найтонші сфери духовного життя особистості, яка формується, – розум, почуття, воля, переконаність, самосвідомість. І впливати на ці сфери можна тільки так само – розумом, почуттям, волею, переконаністю, самосвідомістю» [7, с. 421]. Педагогічний арсенал вчителя у боротьбі за щастя молодого покоління має складатися зі слова, краси навколишнього світу й мистецтва, створення обставин, в яких найяскравіше виражаються почуття людини.

5. Дитина, хоче того вчитель, чи ні, щохвилино, щогодинно змінюється. Сьогодні учень не такий, який був учора, і це необхідно постійно враховувати в педагогічній діяльності.

6. Робота вчителя – це робота з дітьми, їх батьками, з колегами та громадою, яка характеризується постійною зміною ситуації, що викликає то посилене збудження, то гальмування. Така робота вимагає, за словами геніального педагога, «серця й нервів», це буквально щоденна й щогодинна витрата величезних душевних сил [7, с. 426]. І якщо педагог не навчиться професійно, як справжній дипломат, тримати себе в руках, керувати своїми емоціями та емоційними станами, гальмувати постійне збудження, то його чекає емоційне, нервово виснаження та професійне вигорання.

7. Праця вчителя – це чергування періодів великої напруженості розумових зусиль з періодами порівняного спокою – канікулярними періодами. Розмірковуючи про жертвну працю вчителя, В. Сухомлинський відзначав, що це насамперед «напружена праця серця», і лише потім творчість розуму [7, с. 341]. Не має більш напруженої в світі праці для серця, ніж праця педагога. Пояснюючи цю тезу учням, геніальний педагог акцентував увагу на тому, що учитель – така ж людина, як і вони, їх батьки. У нього є своє особисте та професійне життя, свої радощі та смуток, хвилини напруженої праці та моменти відпочинку. Життя вчителя наповнене не тільки приємними моментами, там достатньо і негативних емоцій, поганого настрою, хвилювань, турбот, суму, смутку. Але, незважаючи на свій настрій, учитель мусить упевнено, у гарному настрої заходити у клас та створювати разом з учнями справжнє свято знань. Василь Олександрович, звертаючись до молодих педагогів, наголошував:

«Учителеві треба мати величезний талант любові до дитини і безмежну любов до своєї праці і, насамперед, до дітей, щоб на довгі роки зберегти бадьорість духу, ясність розуму, свіжість вражень, сприйнятливність почуттів – а без цих якостей праця педагога перетворюється в муку» [7, с. 342].

Василь Сухомлинський був не тільки улюбленим учителем для сотень і тисяч дітей, народним учителем для Павлиша та всієї країни, він зміг стати прекрасним учителем учителів. Він ніколи на шкодував свого безцінного часу на багатогодинну розмову з учителем з приводу лише одного його недоречного слова, навіть посмішки або гнівного погляду на дитину. Тим самим завжди намагаючись допомогти педагогу стати по-справжньому хорошим учителем.

Василь Олександрович з висот свого багаторічного досвіду роботи виокремлював такі характерні ознаки хорошого вчителя:

По-перше, це людина, яка любить дітей, знаходить радість спілкування з ними, вірить у них, уміє дружити з учнями, знає душу дитини, ніколи не забуває, що він і сам колись був дитиною.

По-друге, це людина, яка добре знає свій предмет, який викладає, закохана в цю науку та тримає руку на пульсі її останніх досягнень.

По-третє, це людина, яка знає психологію та педагогіку.

По-четверте, це людина, яка досконало володіє вміннями в тій чи іншій трудовій діяльності, які вона може блискуче виявити в позакласній роботі під час ведення гуртка або секції [8, с. 49].

Василь Олександрович звертав увагу на те, що учитель не завжди приходиться до школи з уже необхідними якостями. Доволі часто мудрий директор Павлиської школи відбирав людину на посаду вчителя, яка мала лише відповідний педагогічний потенціал, задатки та бажання. «Через три-п'ять років після закінчення вузу, акцентував геніальний педагог, учитель повинен знати в три, у п'ять, у десять разів більше, ніж знав він у перший рік своєї роботи. Якщо цього нема, учні будуть приречені на нудне зубріння й отупіння...» [8, с. 51].

Перш ніж оформити людину на посаду вчителя через відділ народної освіти, Василь Олександрович прагнув якомога краще пізнати її особистісний потенціал і професійні якості. Найкращім засобом для цього була невимушена дружня розмова.

У Павлиській загальноосвітній школі за часи В. Сухомлинського педагогічний колектив, як правило, складався з 35 учителів (20 жінок і 15 чоловіків), старшого піонервожатого та бібліотекаря. Середній вік педагогів дорівнював 39 років. Переважна більшість педагогів (25 осіб) працювала в Павлиській школі понад 10 років. Такий стан справ забезпечував збереження традицій школи та передання перспективного педагогічного досвіду молодому поколінню вчителів. Колектив школи відрізнявся високою стабільністю. Так, за 20 років зі школи пішли лише 5 вчителів, які не відповідали вимогам, що висувалися педагогічним колективом. Це делікатне питання вирішувалося на педагогічній раді школи виключно колегіально та одногосно, включаючи голос педагога, який залишав колектив.

Досліджуючи систему підвищення професійної майстерності вчителя в Павлиській школі, помічається продуманий менеджмент організації та реалізації цієї справи. Директору, завідувачу навчальною частиною та організатору позакласної роботи Павлиської загальноосвітньої школи вдалося через збалансований розподіл обов'язків між собою та використання широкої палітри науково обґрунтованих форм роботи (відвідування та аналіз уроків; координація гурткової роботи та підготовка вчителів до факультативів; консультації з підготовки до нового навчального року; вивчення та популяризація педагогічного досвіду; проведення індивідуальної роботи з молодими вчителями; участь у роботі методичних об'єднань; керування підготовкою відкритих уроків; перевірка класних журналів, контрольних робіт, ведення зошитів тощо) допомогти переважній більшості вчителів відчути радість творчої педагогічної праці та побачити горизонти свого професійного розвитку.

Важливе місце в системі вдосконалення професійної майстерності вчителів Павлиської школи Василь Сухомлинський відводив індивідуальній роботі. Така робота передбачала, з одного боку, вивчення професійного розвитку, стилю, педагогічної культури, світогляду, інтересів, духовних запитів та інших особистісних якостей вчителя, а з іншого – надання йому відповідної професійної допомоги.

Для організації індивідуальної роботи з педагогами школи на початку навчального року відбувалось їх закріплення за досвідченими наставниками з боку адміністрації – директором і заступником з навчальної частини. Під час цієї роботи наставники відвідували уроки закріплених за ними вчителів, передаючи їм не тільки свій передовий педагогічний досвід, переконання, погляди, але й досвід інших педагогів. Найголовніше в індивідуальній роботі з учителем, – відзначав Василь Олександрович, – розкрити залежність результатів його діяльності від його знань, культури, від того, що він читає, як вчиться, як збагачує свої знання [8, с. 72].

В індивідуальній роботі з досвідченими педагогами В. Сухомлинський намагався знайти ту сферу творчості, з якої починається подальше вдосконалення їх педагогічної майстерності, показуючи горизонти нових і глибину традиційних педагогічних проблем, над вирішенням яких необхідно попрацювати. Якщо ви працюєте з недосвідченими педагогами, то від них сьогодні не варто на «завтра» вимагати педагогічної досконалості, необхідно спочатку перед учителем відкрити хоча б «крихітку майстерності», що буде успішно проростати в професійну якість педагога та поповнювати скарбничку його професійного досвіду.

Професійне життя переконує вченого у тому, що для переймання перспективного педагогічного досвіду молодими вчителями необхідні спеціальні умови: загальна культура, світогляд, знання з педагогіки і методики, уміння зрозуміти духовне життя дитини. «Створити педагогові ці умови важче, ніж показати йому готовий досвід і домогтися, щоб він добре зрозумів суть досвіду», – стверджував Василь Олександрович [8, с. 74].

Центральне місце в дослідженні рівня професійної майстерності педагогів Павлиської школи відводилося відвідуванню й аналізу уроків. Як правило, адміністрацією відвідувався не один урок учителя, а серія уроків, на яких вивчалася закінчена тема або розділ програми [8, с. 70]. Ця робота була організована таким чином, що директор із завучем протягом року відвідували від 8 до 10-12 уроків кожного педагога школи, щотижня відвідувалось і аналізувалось по 10-12 уроків.

Щотижня відбувалися відверті розмови директора та завуча Павлиської школи з приводу аналізу відвіданих уроків учителів. Вони розповідали один одному про свої думки, що виникли під час спостереження за роботою вчителя та учнів на уроці. «Часто яка-небудь маленька деталь змушує замислитися над важливим питанням і висуває цілу проблему... У цих бесідах народжуються задуми, які потім розвиваються в творчій праці педагогічного колективу», – відзначав Василь Сухомлинський [8, с. 71].

Варто відзначити, що за матеріалами відвідування уроків учителів школи, Василь Олександрович готував доповідні записки, що зачитувалися на педагогічній раді. Зокрема висвітлювалися такі теми: «Розумова праця учнів у процесі вивчення нового матеріалу в класі», «Розвиток, поглиблення і застосування знань після їх первинного сприймання на уроці», «Уміння вчитися» тощо.

В. Сухомлинській робив усе від нього залежне, щоб допомогти вчителям школи піднятися на вищий етап педагогічної творчості – поєднання педагогічної практики з елементами наукового дослідження. Усесвітньо визнаний педагог власним прикладом навчав учителів прискіпливо та системно аналізувати свою професійну діяльність, установлювати причинно-наслідкові зв'язки між своєю педагогічною культурою та навчальними досягненнями учнів. Вдумливий самоаналіз учителями своєї професійної діяльності актуалізував діалектичні суперечності класно-урочної системи навчання, висвітлював проблеми психофізичного розвитку учнів школи та наявного педагогічного арсеналу, педагогічної культури фахівця. Усвідомлення глибин виявлених

проблем стимулювало небайдужого вчителя до педагогічної творчості та пошуку науково обґрунтованих шляхів їх вирішення.

Наслідком такого глибинного педагогічного самоаналізу своїх успіхів і недоліків, підкріпленого щоденною працею над собою, було те, що після двох-трьох років роботи вчитель міг упевнено, зі знанням справи виступити на теоретичному семінарі або засіданні педагогічної ради з доповіддю, присвяченою власному педагогічному досвіду. Такі доповіді вчителів у подальшому ставали основою науково-методичних статей, які друкувалися в рукописному збірнику Павлиської школи «Педагогічна думка».

Багаторічний досвід Василя Сухомлинського переконує, що справжній педагог – це книголюб. «Атмосфера любові до книжки, поваги до книжки, благоговіння перед книжкою – у цьому полягає суть школи і педагогічної праці», – вважав В. Сухомлинський [8, с. 52]. У школі може багато чого бракувати, багато в чому навчальний заклад може бути бідним і скромним, але там обов'язково має бути розкішна бібліотека з прекрасним книжковим фондом, що дозволяє, за влучним висловом педагога, завжди тримати перед учителями та учнями «широко відчинене вікно в світ» [там само]. У Павлиській школі на книжках не заощаджували, бібліотека школи нараховувала 18 тисяч книжок та ще 49 тисяч книжок перебувало в домашніх бібліотеках учителів школи. Це дозволило перетворити шкільну бібліотеку в Павлиші на справжній центр самоосвіти всього педагогічного колективу та села.

У Павлиській школі був створений та дбайливо підтримувався культ книги, читання та самоосвіти. Кожен учитель передплачував кілька журналів, з яких один-два літературно-художні та кілька газет. Після вивчення періодичної літератури серед колег було хорошим тоном обмінятися прочитаними примірниками.

В учительській завжди містився стенд, на якому була репрезентована нова наукова та художня література. Учитель, який зацікавився тією чи іншою книжкою, мав змогу її придбати для власної бібліотеки.

Окремі книжки навіть виносилися на обговорення педагогічного колективу, за їх змістом тривали запальні суперечки, що стосувалися різних напрямків виховання особистості. Василь Олександрович намагався таким чином організувати життя педагогічного колективу, щоб жодна резонансна подія суспільного, політичного, економічного, інфраструктурного, технологічного життя країни не залишалася поза увагою вчителів школи.

У школі стало чудовою традицією, що вчителі школи приблизно двічі на місяць читають для своїх товаришів лекції з наукової проблематики: «Мозок і свідомість»; «Суспільне життя і моральне виховання»; «Науково-технічний процес, праця і завдання школи»; «Класична генетика і шкільна біологія»; «Патологічні відхилення в психіці людини»; «Енергетика майбутнього»; «Краса в житті та в мистецтві» та ін. До кожної лекції підбиралася та виставлялася на стенді спеціальна література відповідної тематики.

Час показав, що культ книги у школі надзвичайно ефективно стимулював усебічний розвиток і постійне поглиблення знань учителів з різноманітних проблем науки, техніки, мистецтва та духовного життя. Василь Олександрович не стомлювався повторювати: «Чим більше знає вчитель, тим легше його учням засвоювати елементарні знання, тим більшим авторитетом і довір'ям користується він серед учнів і батьків, тим більше до нього, як до джерела знань, тягнуться діти» [8, с. 55].

Характерною особливістю Павлиської загальноосвітньої школи було те, що педагогічний колектив надзвичайно прискіпливо вивчав та збирав різнобічну інформацію про кожного учня школи та середовища, в якому він розвивається. Одних уроків педагогу для успішного виховання учня не достатньо, – вважав В. Сухомлинський. Необхідно фокус педагогічної уваги розповсюдити на різні боки життя учнів. Це дозволить допитливому вчителю зібрати найціннішу інформацію – золоті ключики до серця дитини, яка не може себе виявити з його навчального предмета. Якщо педагог буде терплячим, уважним і комунікабельним, то скоро обов'язково дізнається, чим

цікавиться дитина, які в неї інтереси, хобі, як вона проводить вільний час, які в неї здібності, яка обстановка в родині, що її турбує, чого вона боїться, про що мріє, з ким товаришує, які книги читає, які в неї улюблені навчальні предмети тощо.

Вивчення особистісного потенціалу учнів у школі В. Сухомлинського було поставлено на наукову основу. Двічі на місяць по понеділках у навчальному закладі проводилися засідання науково-педагогічної ради або психологічного семінару, що були спрямовані на вивчення особистості дитини.

Перша частина педагогічного понеділка була присвячена доповіді кого-небудь з вихователів (класний керівник, керівник гуртка, піонервожатий, культорганізатор) про духовне життя свого колективу, про його сьогоднішнє та майбутнє (близька, середня та віддалена перспектива), про його радощі, прикрощі та переживання.

Потім вихователь спинявся на характеристиці одного чи двох вихованців, які його найбільше хвилюють. До обговорення дитини долучались інші педагоги, які добре її знають або мають труднощі у спілкуванні з нею. Таке колективне обговорення дитини дозволяє всебічно подивитися на її особистісний потенціал, зрозуміти її позитивні риси та недоліки. Після обговорення проблематики педагогічний колектив вирішував, на що необхідно звернути увагу вчителю в роботі з цією дитиною і хто з інших учителів може стати ще одним її вихователем.

Друга частина педагогічного понеділка була присвячена розгляду теоретичних питань, пов'язаних із навчанням та вихованням особистості. Доповідь готували директор, завуч або найбільш досвідчені вчителі. Після доповіді організовувалася дискусія, під час якої вчителі висловлювали свої погляди на важливі проблеми виховання.

Особливе місце в управлінні Павлівською школою займала педагогічна рада, яка збиралася 7-8 разів на рік. Педагогічна рада щороку обирала директора, завідувача навчальної частини, розподіляла предмети і класи між учителями, затверджувала класних керівників, керівників гуртків [8, с. 65].

Однією з функцій цього заходу було обговорення доповідей директора і завуча, присвячених психолого-педагогічному аналізу відвіданих уроків учителів школи. Предметом аналізу були: активність розумової праці учнів, розвиток і поглиблення знань у процесі навчання, застосування знань на практиці, запобігання неуспішності, формування моральних переконань тощо [8, с. 69].

Також на педагогічній раді заслуховувалися доповіді вчителів із власного досвіду роботи. Під час цих доповідей вчителі висловлювали, настільки цінні та глибокі рекомендації та погляди на розвиток дитини в учнівських колективах, що вони мали вплив на практичну роботу всього навчального закладу. Такою доповіддю була, наприклад, «Роль почуттів у моральному вихованні учнів молодшого віку» керівника методичного об'єднання вчителів початкових класів [8, с. 69].

У своїй роботі з педагогічним колективом Павлівської школи Василь Олександрович завжди дотримувався золотого правила: у вчителя для самоосвіти та професійного зростання має бути вільний час. Саме тому тільки один день на тиждень у вчителя був зайнятий роботою на теоретичному семінарі, засіданні педагогічної ради чи методичного об'єднання. Усі інші дні, на думку педагога, учитель має використовувати для читання, для самостійної роботи, для відпочинку, для духовного спілкування з вихованцями, тобто займатись справою, що доставляє йому моральне та естетичне задоволення. «Час – це духовне багатство вчителя, його треба берегти, вміло організовуючи навчально-виховний процес», – закликає наступні покоління управлінців народний учитель [8, с. 74].

Отже, вивчення праць В. Сухомлинського засвідчило, що основою системи підвищення педагогічної майстерності вчителів у Павлівській середній школі було спеціально створене професійно-розвивальне середовище. Виникнення та підтримання цього акмеологічного феномену у школі було досягнуто завдяки особистому прикладу В. Сухомлинського з неупинного руху до педагогічної досконалості, якої, за його

влучним висловом, «не має меж»; продуманому підбору фахівців, які за своїм потенціалом і рисами характеру можуть і прагнуть бути справжніми вчителями, що знайшли «сродну працю», за Г. Сковородою; продуманому розподілу обов'язків між адміністрацією в менеджменті цієї справи; створенню та підтриманню «культу книги, читання та самоосвіти»; використанню широкої палітри науково обґрунтованих форм роботи з педагогами (починаючи з аналізу їх професійної майстерності і завершуючи наданням вільного часу для відпочинку та самоосвіти).

Перспективи подальших наукових розвідок можуть передбачати переосмислення спадку всесвітньо відомих педагогічних шкіл через призму розвитку педагогічної майстерності вчителів.

Література:

1. Антоненко М. Дидактичні проблеми загальноосвітньої школи у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського : монографія / Михайло Антоненко. – К. : Вища школа, 2008. – 247 с.
2. Бех І. Василь Сухомлинський і культурно-освітнє сьогодення / І. Бех // Педагогіка толерантності. – 2008. – № 3. – С. 192-194.
3. Богуш А. Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі : монографія / Алла Богуш. – К. : Слово, 2008. – 272 с.
4. Петренко О. Б. Проблема статевої соціалізації особистості у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського : [монографія] / О. Б. Петренко ; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне : РДГУ, видавець Олег Зень, 2008. – 191 с.
5. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти / О. Я. Савченко. – К. : Цудзиневич Т. І., 2007. – 204 с.
6. Сухомлинська О. В. Василь Сухомлинський і сучасність / О. В. Сухомлинська // Педагогічний вісник. – Черкаси, 2008. – № 3. – С. 9-11.
7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. / Василь Олександрович Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 2: Формування комуністичних переконань молодого покоління. Як виховати справжню людину. Сто порад учителям. – 1976. – 670 с.
8. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. / Василь Олександрович Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 4: Павльська середня школа. Розмова з молодим директором. – 1977. – 640 с.

Моисеев С.А.

ПОВЫШЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА УЧИТЕЛЯ В ПАВЛЫШСКОЙ СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ

В статье раскрываются взгляды В. Сухомлинского на профессию учителя и специфику его педагогической деятельности. Дается общая характеристика педагогического коллектива Павлышской средней школы и изучается система работы по повышению профессионального мастерства учителей: культ книги; педагогический совет; психологический семинар; чтение лекций по научной проблематике; издание рукописного сборника «Педагогическая мысль» и предоставление учителю свободного времени для отдыха и самообразования.

Характеризуется роль администрации школы в становлении профессионального мастерства учителей: посещение и анализ уроков; изучение и популяризация педагогического опыта; проведение индивидуальной работы с учителями.

Ключевые слова: профессиональное мастерство учителя, Павлышская средняя школа, педагогический коллектив, специфика педагогической деятельности, культ книги, педагогический совет, психологический семинар, выступление учителей, анализ урока.

Moiseev S.O.

IMPROVEMENT OF PROFESSIONAL SKILLS OF TEACHER IN SCHOOL OF PAVLYSH

The article considers the views of V. Sukhomlynskiy on the teacher profession. Highlights his understanding of the essential peculiarities of pedagogical activities: work is related to man – the most expensive, which is in the country and society; the end result can only be viewed at the far perspective; the process of education of the personality depends on a large number of positive and negative factors; increased demands on the professional and personal qualities of the teacher; child constantly changes;

great emotional stress on the teacher.

It is given a general description of the teaching staff of Pavlysh secondary school and described the system of work to improve the professional skills of teachers: the cult of book, reading and self-education; free time teacher; pedagogical council; psychological workshop; lectures on scientific issues; publication of manuscript «Educational thought».

It is highlighted the role of the school administration in the development of professional skills of teachers: visiting lessons and its analysis; helping in learning new programs and preparation for the new school year; studying and promoting of teaching experience; carrying out individual work with young teachers; participating in the methodical unions; management of preparation to open lessons; checking the control works; keeping notebooks, school registers and execution drawings; coordinating workshops and electives.

Keywords: professional skills of teachers, Pavlysh school, teaching staff, the specificity of pedagogical activities, the cult of book, pedagogical council, psychological workshop, reports of teachers, lesson analysis.

УДК 378.046-021.68-051:821

Чумак Л. В.*

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ В. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті розглядаються дидактичні аспекти педагогічних ідей видатного педагога та результативність їх використання в практиці Павлівської школи. Визначено, що оптимізувати викладання предмета «Світова література» у сучасній школі доцільно певними педагогічними технологіями В. Сухомлинського, а саме: вмiле застосування дослідницького підходу під час вивчення літератури; правильне використання резервів самостійної роботи учнів (читання підручника або першоджерела художніх творів); дослідження, аналіз причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей відповідним опитуванням школярів, під час якого прями відповіді на запитання уможливаються тільки через знання тексту й конкретних його деталей, вдумливий аналіз фактів, зіставлення і порівняння подій, усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків між явищами через осмислення кожного з них та ін.

Ключові слова: література, книга життя, художній твір, виразне читання, лекційний метод, професійна майстерність вчителя світової літератури.

Одним зі шляхів визначення акме-траєкторії реалізації особистого потенціалу вчителя світової літератури, з нашого погляду, є висвітлення попереднього досвіду передання знань, зокрема в педагогічних домінантах і концептуальних положеннях спадщини Василя Сухомлинського, адже знання, осмислення й використання досягнень видатного педагога значно сприяють підвищенню рівня культури сучасної педагогічної праці.

Науковцями-сухомлинцями А. Борисовським, Д. Водзинським, С. Соловейчиком та ін. розглянуто певні аспекти життя й творчої спадщини цієї видатної людини. Визначенням шляхів рішення проблем формування моральності й соціалізації особистості у творах метра педагогіки опікувалися А. Бик, Г. Глейзер, І. Зязюн, Г. Калмиков, А. Семез, О. Сухомлинська та ін. Дидактичні аспекти єдності навчання й розумового розвитку учнів висвітлено Н. Басиладзе, Н. Гагаріною, К. Кривошеєнко, М. Скрипник та ін.

Актуальність вказаної проблеми зумовила вибір теми нашої статті, метою якої є пошук резервів розвитку професійної майстерності вчителя світової літератури шляхом використання надбань В. Сухомлинського.

* © Чумак Л. В.